

ฐานข้อมูล
ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ประชาชนชาวบ้าน

องค์การบริหารส่วนตำบลกุตผึ้ง
ตำบลกุตผึ้ง อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

บทนำ

ครุภูมิปัญญาไทยหรือที่ยกย่องกันว่าปราชญ์ชาวบ้าน มีความหลากหลาย มากมายตามความถนัด และความสามารถของแต่ละคน ซึ่งมีองค์ความรู้ที่มีการหล่อหลอม ซึมซับ บ่มเพาะ คั้นคว่ำ ทดลองโดยใช้วิถีชีวิตของตนเองเป็นห้องทดลองขนาดใหญ่ เพื่อทดสอบความถูกต้องแล้วคิดสรรกลั่นกรองสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต แก่แผ่นดิน ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสานทั้งที่เป็นมรดกและทั้งที่เป็นสมบัติทางปัญญา ดังนั้น ประสบการณ์ความคิด และวิถีการดำรงชีวิตของครุภูมิปัญญาไทยแต่ละท่านล้วนเป็นขุนทรัพย์ทางปัญญาที่สำคัญของแผ่นดิน ซึ่งงานสวัสดิการสังคม มีภารกิจด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ขอแนะนำครุภูมิปัญญาไทยหรือปราชญ์ที่น่าสนใจและเรียนรู้วิถีชีวิต/การปฏิบัติงานในตำบลกุดผึ้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลกุดผึ้ง ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนปราชญ์ชาวบ้านไว้ เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ จึงได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลกุดผึ้งขึ้น โดยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ไม่มากนัก

งานการศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลกุดผึ้ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมี ผู้ให้คำกวดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

สามารถ จันทร์สุรย์(๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตนะ บัวสนธ์(๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการที่คนของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์(อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาครำไพ. ๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่าการจะใช้ชีวิตอยู่อย่างเย็นและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ วะสี(๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าว่าวัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุง เปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา (ที่มา Google: <https://sites.google.com/site/namrumtak/khwam-hmay-phumipayya-thxng-thin>)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลกุดผึ้ง

๑.ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้ในสภาพการณ์ต่าง เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ได้แก่

- ๑.นายสมศักดิ์ พิมพ์พงษ์
- ๒.นายชน โพธิ์ศรีทอง
- ๓.นายน้อย พันสว่าง
- ๔.นายสุริยัน ปลัดศรี
- ๕.นายวาสนา ทุมวัน
- ๖.นางประหยัด ภูชัย
- ๗.นายสมควร นवलสว่าง
๘. นายบุญเพ็ง เหลาเสน

๒.ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย และประหยัด อันเป็นกระบวนกรให้ชุมชนท้องถิ่นพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ เช่นการทำเครื่องเรือนจากไม้ การทอผ้า ทอเสื่อ การทำเครื่องจักสาน ได้แก่

- ๑.นางจำปา ลุนวงศ์
๒. นางแน้ พิราลัย
๓. นางคำห่อ คำจันโท
- ๔.นางสังวาน สุวอ
๕. นางบัวทอง ยะบุญมี
- ๖.นางนิยม กาญจน์แก้ว
๗. นางทม แสงดา

๓. ภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทย ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรที่อยู่หลากหลาย อาทิ การใช้ใบกระเพราแก้ขับลม ท้องอืด ท้องเฟ้อ การนวดแผนโบราณและการประคบที่ใช้สมุนไพรประกอบกรนวด การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน ได้แก่

๑. นายบุญเพ็ง เหลาเสน
๒. นางเล็ก โพธิ์จันทร์
๓. นางหมื่น กองดี
- ๔.นายสมัย เล็กวงศ์

๔. ภูมิปัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน ฯลฯ
ได้แก่

๑. นายบุญหล้า คำจันโท
๒. นายธนา วรพัฒน์
๓. นายสุรียัน ปลัดศรี
๔. นายวาสนา ทুমวัน
๕. นายประหยัด ภูชัย

๕. ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ ศีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ ซึ่งแต่ละภาคจะมีการสร้างสรรค์ศิลปะพื้นบ้านที่แตกต่างกัน เช่น การแข่งตีกลองของภาคเหนือ การร้องอีแซวของภาคกลาง หมอลำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การรำมโนราห์ของภาคใต้ ได้แก่

๑. นางนิยม กาญจน์แก้ว
๒. นางอาภรณ์ คำดี
๓. นายสายัณต์ ดวงแก้ว
๔. นายศรี โพธิ์ศิลา
๕. นายอำนาจ พิมพ์จันทร์

๖. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณคดี ในแต่ละภาคจะภาษาถิ่นแตกต่างกัน เช่น ดอกไม้บานไม่รู้โรย ภาษาถิ่นเหนือเรียกว่า ดอกตะล่อม ภาษาอีสานเรียกว่า ดอกสามปีบเหนียว ภาษาถิ่นใต้เรียกว่า ดอกกุนหี ซึ่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรมทำได้หลายวิธี เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ รวมถึงการอนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่น เช่น ขุนช้างขุนแผน ไกรทอง ได้แก่

๑. นายสม ทুমมี
๒. นายบุญชู วงศ์อ้วน
๓. นางประยัติ จันทพอง
๔. นายพงษ์ศักดิ์ ภูมิฐาน

๗. ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี ความสามารถในการประยุกต์และการปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรมคำสอน การบวชป่าเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย หรือการทำบุญประเพณีข้าวของชาวอีสาน ซึ่งหลังจากหมดฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ชาวนาจะแบ่งข้าวเปลือกมาถวายทำบุญแก่วัด ซึ่งถือเป็นมงคลสูงสุด ได้แก่

๑. นายบง กองดี
๒. นายสิมลี ภาพพา
๓. นายสี โพธิ์ศิลา

๘.ด้านโภชนาการ เนื่องจากประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ ใยแต่ละท้องถิ่นจึงนำเอาวัตถุดิบที่มีสรรพคุณทาง ยามาประกอบอาหาร เช่น ภาคเหนือมีแกงฮังเล ไส้อั่ว น้ำพริกอ่อง ขนมจีนน้ำเงี้ยว ภาคกลางมีข้าวคลุกกะปิ ขนมจีนน้ำพริก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส้มตำปลาร้า เนื้อแดดเดียว ลาบ ชุบหน่อไม้ และภาคใต้มีแกง เหลียง แกงไตปลา ได้แก่

๑.นางเล็ก โพธิ์จันทร์

๒. นางสมหมาย นามไชยสง

๓. นางวันเพ็ญ ทุมวัน

ฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ประชาชนชาวบ้าน

องค์การบริหารส่วนตำบลกุดผึ้ง
ตำบลกุดผึ้ง อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.ด้านเกษตรกรรม

ชื่อ-สกุล	นางสาวมาลี สิงห์ป้อง
ที่อยู่	บ้านกุดผึ้ง ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	ด้านเกษตรผสมผสาน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ชื่อ-สกุล	นางประนอม บุญตก
ที่อยู่	โนนป่าหวาน ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	ด้านการจักสาน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๒ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ชื่อ-สกุล	นางสังวาน สุวอ
ที่อยู่	บ้านนาไก่อ ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	ด้านการทอผ้า

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๒ ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ชื่อ-สกุล	นางคำห่อ คำจั่นโท
ที่อยู่	บ้านโนนป่าหวาน ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	ด้านการเลี้ยงแมงป่องช้าง

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓.ด้านการแพทย์แผนไทย

ชื่อ-สกุล	นายบุญเพ็ง เหลาเสน
ที่อยู่	บ้านเชียงฮาย ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	ด้านนวดแผนไทย

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔.ด้านศาสนาและพิธีกรรม

ชื่อ-สกุล	นายสี โพธิ์ศิลา
ที่อยู่	บ้านนาไร่เดี่ยว ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	ด้านหมอปราหมณ์

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕.ด้านโภชนาการ

ชื่อ-สกุล	นางเล็ก โพธิ์จันทร์
ที่อยู่	บ้านนาไร่เดียว ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	กล้วยฉาบ

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

๖.ด้านความเชื่อ

ชื่อ-สกุล	นางเล็ก โพธิ์จันทร์
ที่อยู่	บ้านนาไร่เดียว ต.กุดผึ้ง อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู
ความสามารถ	พิธีกรรม หลักบ้านและดอนปู่ตา

